

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 30.— Din. za naročnike v inozemstvu 40.— Din. letno. Posamezna številka po 1.— Din.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 75 para za vsako pet- vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 25 Din.

Telefon uredništva
št. 312.

Za eznanila je plačati od enostopne petit-vrste, če se tiska enkrat 75 para za nadaljnja uvrčenja primeren popust. Oznanila sprejema upravništvo lista.

Članstvo ljubljanskega Poverjenišva UJU ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6./I.**

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštnine.

Klic naroda: „Beseda inteligenci“!

Z idealno požrtvovalnostjo je delovala nekoč naša inteligenca za narod. Z neumorno vnemo je učila in bodrila naš narod in vedno je bila v prvih vrstah narodnih borcev. Preganjana in pritiskana je bila zato, toda njena čista ljubezen je vzdržala vse in ni bilo med njo moza, ki bi se bal, če postane pojem narodnega voditelja istoveten s pojmom narodnega mučenika. Vzglejna je bila nekoč naša inteligenca in naš ponos, ker bila je eno z narodom.

To je bilo tedaj, ko so bili še na delu rodoljubi starega kova, oni zlati značaji, ki niso poznali ne polovičarstva in ne preračunjenosti, ki so stali za svoje nazore celotno.

Bila je to doba, ko so slevale imena Božidar Rajič, Matija Majar, Fran Levstik, ko je vodil Goričane nepozabni Lavrič, ko je učil Stajerce Trstenjak, ko se je na veličastnih taborih manifestirala enotnost našega naroda, ko ni bilo med inteligenco in narodom nobenega prepada.

Danes temu ni več tako.

Med narodom in inteligenco je nastal prepad, ki se stalno širi in ki grozi, da postane nepremostljiv.

Pogubne posledice tega čutimo danes že vsi na svoji koži.

V dobi gradnje smo in obenem v dobi političnega kriča. Kako pa naj bo stavba dobra, če jo vodijo kričači in hujšaki, mesto izvežbanih zidarjev! In da se danes to godi, je krivda inteligence.

Iz mehkužnega strahu pred političnim bojem je inteligenca zapustila javno

* Ta članek prinaša »Kmetijski list« v 50 številki, z dne 13. dec. t. l. — Ker se naša načelna smer krije z gorenjo zahtevo, prinašamo članek v celoti v posebno resen preudarek članom našega »narodno-prosvetnega odseka«, ki je bil s poslovnikom osnovan na blejski skupščini in katerega člane bo 28. t. m. nominiral širši sosvet pov. UJU. Izvajanja si vzame odsek lahko za temeljno podlago stremjenja pri sestavljanju podrobnega delavnega programa našega »narodno-prosvetnega odseka«. — Uredništvo.

življenje, na njeno mesto pa so prišli razni kričači v pijači, ki morajo svojo notranjo praznoto zakrivati s krikom.

In še se najde inteligent, ki se čudi sirovosti našega političnega boja in še se najde inteligent, ki se izraža, če se vodi v naši politiki skoraj le oseben in ne načelen boj. Kakor da bi mogel biti barbar civiliziran, kakor da bi mogel biti neotesaneč olikan!

In kakor v politiki, tako je povsod drugod.

Naše gospodarstvo določuje neutešljiv pohlep bank in ne ozir do narodnega blagostanja. Veržniki in šušmarji postavljajo naše gospodarstvo na glavo in glede združništva smo na slabšem ko pred vojno. Ponižni sluga bank pa je inteligenca, ki je izgubila stik z narodom in ki zato ne ve, da je v narodu sila, ki more tudi banke treščiti ob tla. Zato ni nikjer odpora proti škodljivcem narodnega blagostanja, zato ni moza, ki bi privedel naše gospodarstvo na pravo pot. In da tega moza ni, je druga krivda inteligence.

Največja in najbolj neoprostljiva pa je krivda inteligence, da je skoraj umrlo prosvetno delo med narodom.

Kar je mogel, je narod dal, da lahko inteligenca uspešno deluje. Postavil je univerzo in tehniko, ustanovil konservatorij in druge kulturne zavode — skratka, dal je vse možnosti, da dobi vse naše kulturno življenje največji razmah.

Mesto tega pa počiva vse delo in na deželi se je pričel naravnost kulturni glad. Ni predavanj, ni predstav in poučni listi se manjšajo in krčijo od dne do dne. Naša inteligenca pa vsega tega ne vidi in sedi v mestih — ter proslavlja slovensko kulturo, ki pada od ure do ure.

Komaj se je pričel prepad med narodom in inteligenco, že je prinesel katastrofalne posledice. Gorje narodu, če se razširi, gorje pa tudi inteligenci, če se še poveča!

Da preprečimo to nevarnost, si dovoljujemo skromno besedo inteligenci.

Iz lastne moči si je položil slovenski kmet trdne temelje za svojo popolno osamosvojitve. Ni daleč več čas, ko bo prišla njegova ura, da bo skupno s kmeti

vse Jugoslavije zgrabil državno krmilo v svoje roke.

To je naš cilj in to je naša pravica in zato bomo to tudi dosegli.

Izneverili bi se pa sebi, če ne bi podvzeli vse, da bo naša vlada vzglejna, da bomo ubili korupcijo ravno tako, ko vsako nezakonitost. Da pa to dosežemo, pa rabimo pomoči inteligence. Zato vabimo inteligenco v svojo sredo, zato ji pošiljamo svoj poziv.

Toda kot odkritosrčni možje rečemo takoj: Ne rabimo inteligence, ki nas je spoznala šele tedaj, ko smo zmagali. Mi hočemo inteligenco, ki orje z nami ledino, ki je s svojim nesebičnim delom zaslužila, da ji zaupamo. Tudi takih ne rabimo, ki nam služijo zato, da bi dvignili sebe, temveč mi iščemo le moze, ki so celotno v službi misli, ki delajo da zmaga misel, pa če pri tem sami poginejo.

Moramo to zahtevati in ne moremo od tega odjenjati. Prevečkrat je bil operharjen slovenski kmet, da bi mogli še sedaj slepo zaupati. Naš lasten interes zahteva, da zaupamo le dejanjem in ne besedam.

Zato pravimo: Kdor dela za zmago kmetijske misli, kdor posveča svoje zmožnosti napredku naroda, ta je naš, pa naj pripada katerikoli stranki in njemu je naša hvaležnost zagotovljena.

Ne iščemo mi pomoči inteligence zato, da bi cvetela naša stranka, temveč mi rabimo inteligenco, ker hočemo dobro vladati, ker hočemo, da bo z njenim delom pomagano državi in vsemu narodu.

Zato pa se mora odzvati našemu pozivu vsak, kdor ljubi svoj narod, kdor je plemenit v svojih mislih.

Jedro naroda je kmetijski stan. Ne more napredovati narod, če propada kmet. Zato pa je delo za kmeta obenem delo za narod. In v tej resnici je utemeljena naša beseda inteligenci.

Utemeljena pa je še v drugem oziru. V direktni odvisnosti je blagostanje inteligence od blagostanja kmeta. Bodite uverjeni vsi, ki komaj životarite z današnjimi plačami, da bi vas kmetijska vlada ne plačevala tako sramotno, ko vas

pa plačuje sedanja meščanska. Ampak izboljšanje plač je nemogoče, če se ne izčisti hlěv, če se ne odstranijo vsi oni zajedavci, ki ne delajo niti toliko, da bi zaslužili svojo še tako nizko plačo. Pošteno dela kmet in zato ve, da je pošteno delo vredno tudi poštenega plačila. Toda le pošteno delo!

Iz kmetijske hiše izhaja vsa naša inteligenca in iz kmetijske hiše je vsa njena sila. Rasla bo njena moč, če se bo naslanjala inteligenca na svoj dom, demoralizirana pa bo, če se bo čisto predała vplivu mesta. Samo pogledite okoli sebe. Oče iz kmetijske hiše še krepak in silen mož, telesno in duševno čil, njegov mestni sin pa že slabotnež, ki živi le od očetovega dela. Eno najbolj žalostnih poglavij slovenske inteligence je, da se v drugem kolenu že pričinja njena degeneracija. Priznavamo izjeme, toda te potrjujejo le žalostno pravilo.

Klic: nazaj h kmetijski hiši ima danes isti pomen ko Rousseaujev klic nazaj k narodu. Na tleh leže stebri morale, ki jih je porušila svetovna vojna, samo podeželje je še v stanu povzdigniti staro pravico. Rešitev slovenske inteligence leži v njeni povrnitvi h kmetijski hiši.

In kaj naj rečemo še Vam vsem, ki živite na deželi, ki ste v živem stiku z narodom. Ali morete biti res brezbrizni tedaj, kadar skuša vreči slovenski kmet v gigantskem boju s sebe vse spone? Ali ne čutite, da gre tudi za vaš blagor, če bodo stiri vsi oni, ki so okovali narod v svoj jarem? Ali ne vidite, kako vlada še na vseh koncih krivica in nasilje in ali ne spoznavate, da je edino v kmetiskem ljudstvu ona elementarna sila, ki more streti krivico in nasilje?

Kaj čakate vi pijonirji ljudske narobrazbe, podeželski učitelji? Vaše mesto je med kmetiskim ljudstvom, ker vi ste njegovi poklicani učitelji!

In ti častita duhovščina! Denj roko na srce in pošteno presodi, če si le enkrat doživela, da je bila SKS proti veri! Sodi po dejstvih in ne po slišanih besedah! In potem odgovori še na eno vprašanje: Ali si v resnici prepričana, da je zloraba vere Bogu v čast in ljudem v ko-

LISTEK.

„Internacionala Pedagogical Uniono“.

Tako se imenuje zveza vzgojiteljev, ki je bila ustanovljena ob letošnjem kongresu Idistov v Dessau-u (Nemčija). Namen te unije nam dovoli pojasniti odstavke nkega poziva, ki ga je priobčil češki strokovni učitelj Jos. Lebuška-Vrdy-Bučice v mesečniku »Lingua Internationala«. Glasi se:

»Prijetelji! Mladna človeštva je v vaših rokah, in kakor jo boste vzgojili, takšna bo. V vzgoji mladine pa se dandanes kupičijo hude težkoče, katere bo nam le mogoče premagati, ako se združimo. Zato moramo premostiti prepad med narodi ki so bili glavni vzrok usodopolne svetovne voine. V svrhu zblíževanja nam najboljša službi mednarodni jezik: potrudimo se, da ga razširimo! Le z njega pomočjo dosežemo sporazum med narodi, le-tih medsebojno sodelovanje za boljšo bodočnost, in da bi pripoznali, da smo si vsi bratje!«

Tako piše učitelj naroda, ki ga šteje mo k zmagovalnim prav v smislu velikega Komenskega, ki je že sam sanjal, kako spraviti in zblížiti narode oziroma človeštvo potom enotnega jezika. Se razume, da mednarodni jezik nima namena odpraviti naravnih narodnih idiomov, kar se je že neštetokrat povdarjalo. Kljub temu srečava ideja neverjetno nasprotstvo in zdi se da smo od Komenskega danes toliko idejno kolikor časovno oddaljeni.

»Danes je fašizem in iredentizem triumf in ne brezdušni kosmopolitizem.« se je blagovoli pred kratkim izrazil neki ne preveč duhovit dnevnik.

Toda vsi veliki pedagogi in misleci so bili tudi kosmopolitično orientirani, a bili so nič manj ko brezdušni! Ako naj obveljajo vzgojni nasveti izvestnih časnikov, potem obesimo zdrava pedagoška načela na klin!

Znam, kaj teži slovenski narod, toda, roko na srce, kdo se upa nas zagotoviti, da uresničimo svoje gorke želje le z mečem in ognjem? In to celo napram mo-

gočnima narodom! In ako bi bili mi zadovoljni, je-li s tem nam in Evropi ki jo moramo smatrati za svojo širšo domovino, že mir zasiguran? Ni li še veliko število narodov, ki goče enake težnje in zahteve eden proti drugemu? Vsak smatra svojo domovino za premaišno, okrnjeno in preslabotno a noben ne misli na federacijo ker se boji sosed sosedu in mune zaupa. In tako se nudi Evropa stvarno motrečemu kot prebivališče medsebojnih lažnikov, goljufov, tatov in roparjev!

Inteligenca na kljub svoji študiranoosti ni kos tej obče kvarni anarhiji, da ni čuda, če njena veljava čimdalje bolj gineva pri masi. Kaka usoda pa lahko zade ne inteligenco brez ugleda in zaupanja, če nas poučila nesrečna Rusija in zadnje dni tudi Grčija! Zato se naj tisti ki se igrajo z bolestinami čustvi mase in jih uporabljajo v hazardne svrhe, prav čestokrat spomnijo svarilnih besed: »Mene tekel uprharsin!«

To omenjam radi tega, ker se učitelstvo čim dalje bolj udeležuje političnih borb, kar se gotovo ne sklada dobro z

negovim poslanstvom. Poleg duhovna ima tudi učitelj dolžnost, skrbeti za pomirjenje duhov in za ublažitev strasti.

Lepi nauki, ki se pa danes ne slišijo radi, kajti le preveč se je navadilo uho na sladko grmenje vojnih tonov. In zmagovalni pohodi kličejo in mičejo! Naravna posledica tega razpoloženja bo novo krvoprelitje z vsemi znanimi grozotami, kajti današnja generacija moramo smatrati za nezmožno in moralno preplehko, da bi zamogla rešiti kako višje kulturno vprašanje. Vsaka odklonitev kulturnih sredstev pa se hudo maščuje in žalibog da nad šibkimi v večji meri!

Tovariš Lebuška pravi, da smo vsi bratje! Ta trditev je toliko resnična, da smo si bratje manj po jeziku, a tem bolj po mišljenju delaj bi, po duševni in npravi kakovosti! Bratstvo vlada le med dobrimi! Kdor ne verjame tem besedam, je slep in gluhi za socialna zla in krivice!

Kdor se boji radi mednarodnega jezika za svoji nacionalizem, naj pomisli, da se bodo ublažili tudi drugi »nacionalizmi« in efekt bo isti ko danes za male

rist, ali si v resnici prepričana, da SLS ne zlorablja vere?

Zasluzen voditelj naroda je bila nekoč slovenska duhovščina, če pa gre stvar tako naprej ko danes, postane škodljiva narodu, ker s hujškarijo zavajajo le premnogi duhovniki narod!

In končno besedo še Tebi mladina! Še se nisi ločila od kmetske hiše, še si del kmetskega ljudstva. Dočim Tvoji bratje s trdim delom skrbje za Tvoj obstanek, bogatiš Ti svoje znanje in si pripravljaj pot za udobno življenje. Ali je zamrla v Tebi vest, da ne čutiš svoje dolžnosti do naroda? Vstajali smo in šli od napredka do napredka, ko je bila naša mladina še polna plemenitega navdušenja.

Danes pa padamo, ker je tudi mladina padla. Le o njenih zahtevah čujemo vedno, nikdar pa o njenem delu. Čisto

Spomenica ministrstvu prosvete.

Zaradi obveščenja učiteljstva o delu izvršilnega odbora našega Udruženja, prinašamo spodaj v celoti spomenico, ki jo je izročilo predsedstvo UJU ministru prosvete Svetozarju Pribičeviću. V spomenici so izražene zahteve v pogledu zakona o činovnikih kakor tudi druge zahteve, ki jih je učiteljstvo cele države izrazilo na II. državni skupščini UJU v Sarajevu.

Z izmeno ministrstva so sicer nekatere zahteve padle same po sebi in žal, da je med njimi tudi oni del, ki tiče uradniške pragmatike. V koliko se bodo dale rešiti nekatere druge zahteve, to nam pokaže bodočnost in to je naloga predsedstva UJU in onih naših zastopnikov v ministrstvu prosvete, ki imajo stika z sedaj odločujočimi faktorji.

Kljub temu, da nekatere točke niso več aktualne, prinašamo spomenico v celoti, ker nam kažejo stremljenje, delo in stališče našega centralnega vodstva in nam daje tozadevno orijentacijo.

Spomenica se glasi:

G. Ministru Prosvete,

Beograd.

Prema izraženim željam i zahtevima skupština pojedinih Povereništava UJU, kao i odlukama II. Glavne Skupštine udruženog jugoslovenskog učiteljstva, održane u Sarajevu 20. 21. in 22. septembra ove godine, Izvršnom Odboru Udruženja Jugoslovenskog Učiteljstva čast je podneti G. Ministru sledeću predstavku, u kojoj su izloženi glavni zahtevi i želje celokupnog našeg učiteljstva.

Podnoseći ovu predstavku Izvršni Odbor se nada, da će Gospodin Ministar i sada i u svakoj prilici dosada, izići na susret zahtevima i željama učiteljstva i zauzeti se, da se one što skorije i ostvare. On s puno uverenja očekuje, da će se Gospodin Ministar zauzeti i kod drugih merodavnih faktora, čije je pristanak i odobrenje potrebno da bi se izneseni ovde izloženi zahtevi mogli privesti u delo. Ovo tim pre, što se u ovim opravdanim zahtevima i željama ne ogleda samo stališki interes i ne traže materijalne koristi za prosvetne radnike, nego se njima stvara i jedan solidniji osnov za bolju prosvetnu politiku u našoj novoj državi na dobro naroda i države.

Učiteljski zahtevi i želje celoga udruženoga učiteljstva, koje je i II. Glavna Skupština u Sarajevu prihvatila jesu ovi:

1. Da se učiteljski kadar što pre moguće više i pre povećane putem otvaranja novih dobro uredjenih uč. škola,

pozabila si mladina, da je študij dobrotu in ne pravica. Ne morejo biti vsi dijaki, temveč samo najboljši in najzmožnejši. Kdor pa le zahteva, ne da bi tudi dajal, ta pa ni med zmožnimi in ta ne zasluži podpore.

Vstani iz svojega mršvila mladina in postani to, kar moraš biti po svoji tradiciji: Up naroda — in ne njegov obup!

Slovenska inteligenca! Ko je bil pristisk tujca največji in ko smo bili mi najbolj bedni, vseeno smo napredovali, zakaj eno smo imeli, za kar bi nas mogel zavladati marsikak narod! To je, da je bila inteligenca eno z narodom.

Danes pa je nastala med narodom in inteligenco razpoka, ki grozi postati nepremostljiv prepad!

Slovenska inteligenca! V tvojih rokah je, če se to zgodi ali ne!

2. Izvesti korenitu reformu u uređenju učiteljskih škola i reformisati ih tako da daju što jaču opštu i stručnu spremu.

3. Neophodno je potrebno imati što veći broj spremnih nastavnika za učiteljske škole. A to bi se moglo najbolje i najbrže postići, ako se svedodžba o svršenosti učiteljskoj školi prizna, da je ravna svedodžbi gimnazijske mature; (time bi se otvorila vrata Univerziteta i učiteljima (kad je već to dopušteno bogoslovima i učenicima šerijatskih škola) i omogućilo im se dalje studiranje na filozofskom fakultetu i više pedagoško obrazovanje.

4. Hitno izjednačiti sve učitelje u svima pokrajinama u pogledu prava na stanarinu, i izvršiti primenu zakona o penzijama učiteljskih udovica i njihove siročadi koji sada važi za Srbiju, Crnu Goru i Vojvodinu.

Isto tako trebalo bi izjednačiti udate učiteljice u svima dodacima sa neudatim.

5. Izvesti što pre opštu prosvetnu reformu i izjednačiti prosvetno zakonodavstvo u celoj zemlji s težnjom da svi prosvetni zakoni budu u jednoj organskoj vezi i da učiteljstvo tim putem postane jedna potpuna celina — jednaka u svima pravima i dužnostima. U tome cilju potrebno je neophodno **pohititi sa donošenjem novog zakona o nar. školama, što učiteljstvo shvata kao jedan najglavniji svojih zahteva.**

6. Da se što pre izvede reforma prosvetne centrale, koju treba tako organizovati, da može na sebe potpuno primiti sve mnogostruke izdatke prosvetne politike naše nove države. Želeći je da u njoj odeljenje za osnovnu nastavu bude u rukama ljudi iz svih krajeva otadžbine koji su svoj život posvetili osnovnoj nastavi i koji imaju stručne spretnosti i ljubavi za poslove osn. nastave.

7. Usled toga što su prilike u kojima slovenačko učiteljstvo živi izuzeto drukčije no u ostalim pokrajinama, a i zarad toga što je razlika u dijalektu osetnija, potrebno bi bilo postaviti u Prosvetnoj Centrali i naročito glavnog referenta iz Slovenije.

8. Učiteljstvo žali što se izradi činovničkog zakona pristupilo bez saslušanja učiteljskih predstavnika i u smislu svojih ranijih zahteva u ovom pogledu moli za dejstvo da se, ma i u dvanaestom času, donesu ove dopune i izmene koje se odnose na učitelje:

a) Očuvati učiteljima sva politička prava ustavom zagarantirana. Jer, uzimajući da učitelji dolaze u red onih, koji su duhovni tvorci novog stanja i preteče novog doba, ne može se dopustiti da im

se u tome vremenu krnje građanska prava;

b) Da se u pogledu ocenjivanja učiteljskog rada zadrže odredbe projekta novog zakona o narodnim školama u kome se prema prirodi učiteljskog posla propisuju i naročiti načini ocenjivanja. (Projekat činovničkog zakona sadrži ocene: slab, dobar itd. koje se našim projektom ukinute).

c) Da se za kazne zadrži odredba našeg projekta po kome i protiv kazne koju izrekne ministar postoji pravo žalbe Drž. Savetu;

č) Da u pogledu dobijanja boljih mesta stečajem važe odredbe našeg zakona po kome se uzimaju u obzir i porodične potrebe, koje činovnički projekt ne pominje;

d) Da se učiteljima Juž. Srbije pojača specijalni dodatak koji imaju, a da se naročito onima koji učiteljuju u težim i opasnijim mestima stvore i drugi uslovi neophodni za njihov tamošnji život i rad;

e) Da se dodaci na skupoću povise srazmerno poskupljivanju životnih namirnica izvođeci u tom pogledu jednakost za sve krajeve;

f) U pogledu dodataka i primanja svih prinadležnosti ne činiti nikakvu razliku u pogledu pola i bračnog stanja;

g) Prilikom razvrstavanja činovništva u grupe pojedinih kategorija koje predviđa činov. zakon, rasporediti učitelje s obzirom na važnost i težinu njihove službe, kvalifikacije i godine službe.

9. Da skupštinska odluka, kojom se učiteljima Srbije i Crne Gore, koji su 1914. god. svršili školu pa usled rata izgubili neke godine, iste priznaju i uračunavaju — protegne i na učitelje ostalih krajeva;

10. Na prosvetne vlasti prosvetnoj politici u Bosni i Hercegovini posvete **naročitu pažnju**; naročito težiti da se što pre i što više poveća broj narodnih škola i pribavi što veći broj spremnih učitelja, kako bi se što pre izbacila prekodnevna nastava;

11. Da se odsada strogo pazi pri izradi novih čitanaka, da se u njih unose i tretiraju samo ona verska pitanja, koja su zajednička za sve naše vere, (u čitanakama).

12. Moli se Gospod. Ministar da nastane te da se pri definitivnom utvrđivanju prosvetnog budžeta ponovno unese u proračun za Slovenačku 30 milijuna dinara za pokriće troškova oko posebnih tamošnjih škola i upravlječkih i drugih doplataka;

13. Da se pitanje položaja bivših egzarhijskih učitelja jednom definitivno reši;

14. Da ministarstvo Prosvete da veći broj stipendija na dake Učiteljskih Škola iz zagorskih krajeva, Dalmacije i Bosne i Hercegovine — jer su ti krajevi veoma oskudni u narodnim školama, s obavezom da ti stipendisti imaju posle ostati najmanje 10 godina u učiteljskoj službi.

Podnoseći Vam, Gospodine Ministre, prednju predstavku u ime celoga udruženog učiteljstva, molimo vas, da i ovom prilikom primite uverenje osobitoga poštovanja.

Beograd, 28. novembra 1922. god.

Predsednik Udruženja Jugosl. Učiteljstva

Milutin Stanković.

Sekretar,

Anta Mladenović.

Pristopite k „Jugoslovanski Matici“!

vseh šolah. Tako naredbo smo pričakovali, ker je bil na srednjih šolah že nekaj časa odpravljen I (seveda ne dosledno), vendar je zadela pri nekaterih učiteljih osnovnih šol na pomisleke, ki pa izhajajo le iz neprilagodljivosti. »L« je komoden. Pomislimo da se otroci nižjih razredov pri čitanju težko privadijo izgovarjati I kot o ali u. Vidijo I, reči morajo o, u ali celo a (bil = bio, bu, bia). V vsaki pokrajini že itak male Slovenije bi se učili otroci izgovarjati tvornopretelki opisovalni deležnik drugače. Ta neenotnost na bi se odpravila ako bi se jezikoslovci zedinili za enotno pisavo v smislu kakor predlaga dr. Novačan. Saj bi taka pisava bila zelo blizu narodni izgovarjavi, kakor tudi srbohrvatskemu pravopisu. Izgovarjava na o bi bila zvočnejša, jepsa. Seveda bi uvedbi te izgovarjave različni lokalni patrijotje, a vsaka reforma zahteva žrtve.

Nežemo se porvatiti, toda ne bodimo zakrknjenci, ki iz zapečka filistrsko z. ejo na svet in na čas ki hiti brezobzirno mimo nas!

Vlejo K.

Vestnik meščanskih šol.

STATISTIČNI PREGLED MEŠČANSKIH ŠOL V SLOVENIJI.*

V šolskem letu 1922/23 je 24 javnih (16 deških, 6 dekliških, 2 deški in dekliški) in 9 zasebnih meščanskih šol. Na 11 deških meščanskih šolah sovzajamo tudi deklice. Letos sta se na novo otvorili deški meščanski šoli v Voiniku in pri Sv. Lenartu v Slovenskih goricah obe s sovzgojo deklic, deške meščanske šole v Ormožu na predsedstvo višjega šolskega sveta ob sicer danem zbornem pooblastilu ni moglo dovoliti ker obveznice krajevnih činiteljev za stvarne potrebe še niso v redu.

Na teh 33 meščanskih šolah je 145 razredov in sicer 117 osnovnih razredov in 28 vzporednic med temi 67 deških in 78 dekliških razredov. Vanje je vstopilo v šolskem letu 1922/23 5306 otrok in sicer 1741 učenec in 3565 učenka, torej 98 otrok več nego v šolskem letu 1921/22.

Deklic je za 105% več ko dečkov. Ti učenci(ke) se takole porazdeljujejo po razredih:

	I. r.	II. r.	III. r.	IV. r.
dečkov:	766	535	331	109
deklic:	1256	1093	891	331
skupaj:	2016	1628	1122	440

13 meščanskih šol ima nastavnika (4.) razred; vani smejo vstopati samo učenci(ke), ki so uspešno dovršili trirazredno meščansko šolo, torej **po zakonu ustrgli šolski obveznosti**; v teh razredih se pripravljajo za tehnično srednjo šolo, za učiteljsko trgovsko šolo in trgovsko akademijo ker jih ravnateljstva zadnjih treh vrst šol sprejemajo brez sprejemnega izpita. V nastavnih razredih je posebno mnogo deklic (331 med 440), to visoko število dokazuje, da primarnike naši ženski mladini po dovršeni meščanski šoli strokovnih šol (obrtih, gospodinjstkih).

Napredek meščanskih šol ovirajo predvsem sedanje družabne in gospodarske neprilike. Gradnja novih, razširitev starih poslovi sta zelo dragi in velja učilom; vendar je treba prirediti, da vsi krajevni činitelji ki so se obvezali; da bodo skrbeli za stvarne potrebe svoje meščanske šole, po svojih močeh skrbje za primerne dotacije.

V mestih, kjer so mimo meščanske šole dvorazredne trgovske šole s pripravljanim razredom, **ta pripravnica naravnost škoduje meščanski šoli**. Na deški meščanski šoli v Celju je n. pr. število uencev v postopnih razredih sledeče: 109, 57, 24, 11. Praviloma se sprejemajo učenci v dvorazredno trgovsko šolo brez sprejemnega izpita iz nastavnega (4.) razreda; če pa vstopi učenec iz 2. razreda meščanske šole v pripravnico, pridobi eno leto zato ostane v 3. in 4. razredu meščanske šole slabi material.

Največja je deška mešč. šola v Mariboru ki ima 11 razredov in 429 uencev, njej slede: dekl. mešč. šola 2 v Mariboru (9.402), 1. dekl. mešč. šola v Ljubljani (9.357), 1. deška mešč. šola v Ljubljani (7.268), dekl. mešč. šola v Celju (6.249), deška in dekl. mešč. šola v Jesenicah (7.232), dekl. mešč. šola šolskih sester v Mariboru (4.221), dekl. mešč. šola v L. četturničnem sirotišču v Ljubljani (5.213) in zunanja dekliška uršulnska mešč. šola v Ljubljani (4.200).

Posebe je treba opozoriti na veliko število deklic ki se vzgajajo v zasebnih meščanskih šolah. Na 9 zasebnih meščanskih šolah je v 33 razredih 1404 učenek (39%) in sicer postopoma po razredih: 441, 425, 392 in 146. To veliko število pojasnjuje naslednje okoliščine:

1. Javne dekliške meščanske šole v Ljubljani, Mariboru in v Celju so prenapolnjene, vanje se po zakonu sprejemajo v prvi vrsti deklice iz lastnega šolskega okoliša.

2. Zasebne meščanske šole imajo vse razen one šolskih sester v Celju **internate**. V teh internatih so deklice v obče bolje preskrbjene ko pri dijaških materah, ki mladino dostikrat le izkoriščajo a žal ne gledajo vedno dovoli na pravno vzgojo izročeni deklic.

Zato pošiljajo posebno starši deželani iz krajev kjer ni meščanskih šol, svoje deklice v internate teh zasebnih meščanskih šol.

3. Priznati pa moramo tudi da mnogo otrok iz vseh dežel izrečno zahteva versko vzgojo kakor to nudijo samostanske meščanske šole.

Neobvezni predmeti. Nastavna se poučuje na vseh meščanskih šolah razen v Dolnji Lendavi in Murski Soboti v 109

* Poročilo viš. šol. nadzornika dr. Polanca na seji 14. dec. t. l.

narode pa gotovo le ugodneši, ker bo odpadel neenak boj in napor za eksistenco. V filološko razmotrivanje mednarodnih jezikov se tukaj ne spuščam, ker bi prekoračilo okvir tega spisa, pač pa z mirno vestjo povdarjam, da je ido ne le boljši, ampak tudi lažji ko Esperanto. Znanje I da nudi intelektualno in moralno korist, kajti njegovo besedišče je nekaka elita iz najkulturnejših jezikov.

J. Kovačič.

„L“ in „o“.

»Jedna jedelj — pomaranča in jedna jedelj — pomaranča sta dve jedelj — pomaranč!« In učiteljica me je postavila v kot. (Čankar: Moje življenje, str. 9.)

Vprašanje »jedelj — pomaranč« je postalo zadnji čas nekako aktualno. Tudi učiteljstvo ne bi smelo omalovaževati tega vprašanja, ampak sočustvovati pri rešitvi.

Slučajno sem čital prav te dni Čankarjevo knjižico »Moje življenje« in obstal

pri čitanih besedah. Dale so mi povod za te vrste.

Že pred leti so se prerekali jezikoslovci in laiki zaradi članja. To našega pravopisa, z izjemo nekaterih časopisov, ki hočejo iti po zlati sredi — ni spreminilo. A prišlo je ujedinenje in »frakarski« Slovenec je bil sprejet od gostoljubnega Srba z iskrenim »Dobrodošao!« Minila so že štiri leta odkar živimo s Srbi in Hrvatimi v eni državi in ni čuda, da so se pojavili glasovi ki kličejo po jezikoslovnem, ne ujedinenju, ker bi bilo še prezgodaj, ampak zblizanju V 2. številki »Republikanca« je napisal dr. Novačan celo stran o tem važnem vprašanju. Predlaga naj se ne piše tvornopretelki opisovalni deležnik z I na koncu, ampak z o. Primerja glagole posameznih vrst kakor im pisemo, kakor jih izgovarja narod in kakor naj bi jih pisali po njegovem predlogu.

Močnem se podajati na polje, kjer nisem strokovnjak, toda s praktično gledišča lahko vsi pozdravimo ta pokret.

Pred meseci je izšla naredba Višjega šolskega sveta, ki odpravlja članje na

rist, ali si v resnici prepričana, da SLS ne zlorablja vere?

Zasluzen voditelj naroda je bila nekoč slovenska duhovščina, če pa gre stvar tako naprej ko danes, postane škodljiva narodu, ker s hujškarijo zavajajo le premnogi duhovniki narod!

In končno besedo še Tebi mladina! Še se nisi ločila od kmetske hiše, še si del kmetskega ljudstva. Dočim Tvoji bratje s trdim delom skrbje za Tvoj obstanek, bogatiš Ti svoje znanje in si pripravljaj pot za udobno življenje. Ali je zamrla v Tebi vest, da ne čutiš svoje dolžnosti do naroda? Vstajali smo in šli od napredka do napredka, ko je bila naša mladina še polna plemenitega navdušenja.

Danes pa padamo, ker je tudi mladina padla. Le o njenih zahtevah čujemo vedno, nikdar pa o njenem delu. Čisto

Spomenica ministrstvu prosvete.

Zaradi obveščanja učiteljstva o delu izvršilnega odbora našega Udruženja, prinašamo spodaj v celoti spomenico, ki jo je izročilo predsedstvo UJU ministru prosvete Svetozarju Pribičeviću. V spomenici so izražene zahteve v pogledu zakona o činovnikih kakor tudi druge zahteve, ki jih je učiteljstvo cele države izrazilo na II. državni skupščini UJU v Sarajevu.

Z izmeno ministrstva so sicer nekatere zahteve padle same po sebi in žal, da je med njimi tudi oni del, ki tiče uradniške pragmatike. V koliko se bodo dale rešiti nekatere druge zahteve, to nam pokaže bodočnost in to je naloga predsedstva UJU in onih naših zastopnikov v ministrstvu prosvete, ki imajo stika z sedaj odločujočimi faktorji.

Kljub temu, da nekatere točke niso več aktualne, prinašamo spomenico v celoti, ker nam kažejo stremiljenje, delo in stališče našega centralnega vodstva in nam daje tozadevno orijentacijo.

Spomenica se glasi:

G. Ministru Prosvete,

Beograd.

Prema izraženim željam i zahtevima skupština pojedinih Povereništava UJU, kao i odlukama II. Glavne Skupštine udruženog jugoslovenskog učiteljstva, održane u Sarajevu 20. 21. in 22. septembra ove godine, Izvršnom Odboru Udruženja Jugoslovenskog Učiteljstva čast je podneti G. Ministru sledeću predstavku, u kojoj su izloženi glavni zahtevi i želje celokupnog našeg učiteljstva.

Podnoseći ovu predstavku Izvršni Odbor se nada, da će Gospodin Ministar i sada i u svakoj prilici dosada, izići na susret zahtevima i željama učiteljstva i zauzeti se, da se one što skorije i ostvare. On s puno uverenja očekuje, da će se Gospodin Ministar zauzeti i kod drugih merodavnih faktora, čije je pristanak i odobrenje potrebno da bi se izneseni ovde izloženi zahtevi mogli privesti u delo. Ovo tim pre, što se u ovim opravdanim zahtevima i željama ne ogleda samo stališki interes i ne traže materijalne koristi za prosvetne radnike, nego se njima stvara i jedan solidniji osnov za bolju prosvetnu politiku u našoj novoj državi na dobro naroda i države.

Učiteljski zahtevi i želje celoga udruženoga učiteljstva, koje je i II. Glavna Skupština u Sarajevu prihvatila jesu ovi:

1. Da se učiteljski kadar što pre moguće više i pre povećane putem otvaranja novih dobro uredjenih uč. škola,

pozabila si mladina, da je študij dobrotu in ne pravica. Ne morejo biti vsi dijaki, temveč samo najboljši in najzmožnejši. Kdor pa le zahteva, ne da bi tudi dajal, ta pa ni med zmožnimi in ta ne zasluži podpore.

Vstani iz svojega mršvila mladina in postani to, kar moraš biti po svoji tradiciji: Up naroda — in ne njegov obup!

Slovenska inteligenca! Ko je bil pristisk tujca največji in ko smo bili mi najbolj bedni, vseeno smo napredovali, zakaj eno smo imeli, za kar bi nas mogel zavdati marsikak narod! To je, da je bila inteligenca eno z narodom.

Danes pa je nastala med narodom in inteligenco razpoka, ki grozi postati nepremostljiv prepad!

Slovenska inteligenca! V tvojih rokah je, če se to zgodi ali ne!

2. Izvesti korenitu reformu u uređenju učiteljskih škola i reformisati ih tako da daju što jaču opštu i stručnu spremu.

3. Neophodno je potrebno imati što veći broj spremnih nastavnika za učiteljske škole. A to bi se moglo najbolje i najbrže postići, ako se svedodžba o svršenosti učiteljskoj školi prizna, da je ravna svedodžbi gimnazijske mature; (time bi se otvorila vrata Univerziteta i učiteljima (kad je već to dopušteno bogoslovima i učenicima šerijatskih škola) i omogućilo im se dalje studiranje na filozofskom fakultetu i više pedagoško obrazovanje.

4. Hitno izjednačiti sve učitelje u svima pokrajinama u pogledu prava na stanarinu, i izvršiti primenu zakona o penzijama učiteljskih udovica i njihove siročadi koji sada važi za Srbiju, Crnu Goru i Vojvodinu.

Isto tako trebalo bi izjednačiti udate učiteljice u svima dodacima sa neudatim.

5. Izvesti što pre opštu prosvetnu reformu i izjednačiti prosvetno zakonodavstvo u celoj zemlji s težnjom da svi prosvetni zakoni budu u jednoj organskoj vezi i da učiteljstvo tim putem postane jedna potpuna celina — jednaka u svima pravima i dužnostima. U tome cilju potrebno je neophodno **pohititi sa donošenjem novog zakona o nar. školama, što učiteljstvo shvata kao jedan najglavniji svojih zahteva.**

6. Da se što pre izvede reforma prosvetne centrale, koju treba tako organizovati, da može na sebe potpuno primiti sve mnogostruke izdatke prosvetne politike naše nove države. Želeći je da u njoj odeljenje za osnovnu nastavu bude u rukama ljudi iz svih krajeva otadžbine koji su svoj život posvetili osnovnoj nastavi i koji imaju stručne spretnosti i ljubavi za poslove osn. nastave.

7. Usled toga što su prilike u kojima slovenačko učiteljstvo živi izuzeto drukčije no u ostalim pokrajinama, a i zarad toga što je razlika u dijalektu osetnija, potrebno bi bilo postaviti u Prosvetnoj Centrali i naročito glavnog referenta iz Slovenije.

8. Učiteljstvo žali što se izradi činovničkog zakona pristupilo bez saslušanja učiteljskih predstavnika i u smislu svojih ranijih zahteva u ovom pogledu moli za dejstvo da se, ma i u dvanaestom času, donesu ove dopune i izmene koje se odnose na učitelje:

a) Očuvati učiteljima sva politička prava ustavom zagarantirana. Jer, uzimajući da učitelji dolaze u red onih, koji su duhovni tvorci novog stanja i preteče novog doba, ne može se dopustiti da im

se u tome vremenu krnje građanska prava;

b) Da se u pogledu ocenjivanja učiteljskog rada zadrže odredbe projekta novog zakona o narodnim školama u kome se prema prirodi učiteljskog posla propisuju i naročiti načini ocenjivanja. (Projekat činovničkog zakona sadrži ocene: slab, dobar itd. koje se našim projektom ukinute).

c) Da se za kazne zadrži odredba našeg projekta po kome i protiv kazne koju izrekne ministar postoji pravo žalbe Drž. Savetu;

č) Da u pogledu dobijanja boljih mesta stečajem važe odredbe našeg zakona po kome se uzimaju u obzir i porodične potrebe, koje činovnički projekt ne pominje;

d) Da se učiteljima Juž. Srbije pojača specijalni dodatak koji imaju, a da se naročito onima koji učiteljuju u težim i opasnijim mestima stvore i drugi uslovi neophodni za njihov tamošnji život i rad;

e) Da se dodaci na skupoću povise srazmerno poskupljivanju životnih namirnica izvođeci u tom pogledu jednakost za sve krajeve;

f) U pogledu dodataka i primanja svih prinadležnosti ne činiti nikakvu razliku u pogledu pola i bračnog stanja;

g) Prilikom razvrstavanja činovništva u grupe pojedinih kategorija koje predviđa činov. zakon, rasporediti učitelje s obzirom na važnost i težinu njihove službe, kvalifikacije i godine službe.

9. Da skupštinska odluka, kojom se učiteljima Srbije i Crne Gore, koji su 1914. god. svršili školu pa usled rata izgubili neke godine, iste priznaju i uračunavaju — protegne i na učitelje ostalih krajeva;

10. Na prosvetne vlasti prosvetnoj politici u Bosni i Hercegovini posvete **naročitu pažnju**; naročito težiti da se što pre i što više poveća broj narodnih škola i pribavi što veći broj spremnih učitelja, kako bi se što pre izbacila prekodnevna nastava;

11. Da se odsada strogo pazi pri izradi novih čitanaka, da se u njih unose i tretiraju samo ona verska pitanja, koja su zajednička za sve naše vere, (u čitanakama).

12. Moli se Gospod. Ministar da nastane te da se pri definitivnom utvrđivanju prosvetnog budžeta ponovno unese u proračun za Slovenačku 30 milijuna dinara za pokriće troškova oko posebnih tamošnjih škola i upravlječkih i drugih doplataka;

13. Da se pitanje položaja bivših egzarhijskih učitelja jednom definitivno reši;

14. Da ministarstvo Prosvete da veći broj stipendija na dake Učiteljskih Škola iz zagorskih krajeva, Dalmacije i Bosne i Hercegovine — jer su ti krajevi veoma oskudni u narodnim školama, s obavezom da ti stipendisti imaju posle ostati najmanje 10 godina u učiteljskoj službi.

Podnoseći Vam, Gospodine Ministre, prednju predstavku u ime celoga udruženog učiteljstva, molimo vas, da i ovom prilikom primite uverenje osobitoga poštovanja.

Beograd, 28. novembra 1922. god.

Predsednik Udruženja Jugosl. Učiteljstva

Milutin Stanković.

Sekretar,

Anta Mladenović.

Pristopite k „Jugoslovanski Matici“!

vseh šolah. Tako naredbo smo pričakovali, ker je bil na srednjih šolah že nekaj časa odpravljen I (seveda ne dosledno), vendar je zadela pri nekaterih učiteljih osnovnih šol na pomisleke, ki pa izhajajo le iz neprilagodljivosti. »L« je komoden. Pomislimo da se otroci nižjih razredov pri čitanju težko privadijo izgovarjati I kot o ali u. Vidijo I, reči morajo o, u ali celo a (bil = bio, bio, bia). V vsaki pokrajini že itak male Slovenije bi se učili otroci izgovarjati tvornopretekli opisovalni deležnik drugače. Ta neenotnost na bi se odpravila ako bi se jezikoslovci zedinili za enotno pisavo v smislu kakor predlaga dr. Novačan. Saj bi taka pisava bila zelo blizu narodni izgovorjavi, kakor tudi srbohrvatskemu pravopisu. Izgovarjati na o bi bila zvočnejša, jepsa. Seveda bi uvedbi te izgovorjave različni lokalni patrijotje, a vsaka reforma zahteva žrtve.

Nožemo se porvatiti, toda ne bodimo zakrknjenci, ki iz zapečka filistrsko z. ejo na svet in na čas ki hiti brezobzirno mimo nas!

Vlejo K.

Vestnik meščanskih šol.

STATISTIČNI PREGLED MEŠČANSKIH ŠOL V SLOVENIJI.*

V šolskem letu 1922/23 je 24 javnih (16 deških, 6 dekliških, 2 deški in dekliški) in 9 zasebnih meščanskih šol. Na 11 deških meščanskih šolah sovzajamo tudi deklice. Letos sta se na novo otvorili deški meščanski šoli v Voiniku in pri Sv. Lenartu v Slovenskih goricah obe s sovzgojo deklic, deške meščanske šole v Ormožu na predsedstvo višjega šolskega sveta ob sicer danem zbornem pooblastilu ni moglo dovoliti ker obveznice krajevnih činiteljev za stvarne potrebe še niso v redu.

Na teh 33 meščanskih šolah je 145 razredov in sicer 117 osnovnih razredov in 28 vzporednic med temi 67 deških in 78 dekliških razredov. Vanje je vstopilo v šolskem letu 1922/23 5306 otrok in sicer 1741 učenec in 3565 učenka, torej 98 otrok več nego v šolskem letu 1921/22.

Deklic je za 105% več ko dečkov. Ti učenci(ke) se takole porazdeljujejo po razredih:

	I. r.	II. r.	III. r.	IV. r.
dečkov:	766	535	331	109
deklic:	1256	1093	891	331
skupaj:	2016	1628	1122	440

13 meščanskih šol ima nastavnika (4.) razred; vani smejo vstopati samo učenci(ke), ki so uspešno dovršili trirazredno meščansko šolo, torej **po zakonu ustrgli šolski obveznosti**; v teh razredih se pripravljajo za tehnično srednjo šolo, za učiteljsko trgovsko šolo in trgovsko akademijo ker jih ravnateljstva zadnjih treh vrst šol sprejemajo brez sprejemnega izpita. V nastavnih razredih je posebno mnogo deklic (331 med 440), to visoko število dokazuje, da primarnike naši ženski mladini po dovršeni meščanski šoli strokovnih šol (obrtih, gospodinjstkih).

Napredek meščanskih šol ovirajo predvsem sedanje družabne in gospodarske neprilike. Gradnja novih, razširitev starih poslopij sta zelo dragi in velja učilom; vendar je treba priidniti, da vsi krajevni činitelji ki so se obvezali; da bodo skrbeli za stvarne potrebe svoje meščanske šole, po svojih močeh skrbje za primerne dotacije.

V mestih, kjer so mimo meščanske šole dvorazredne trgovske šole s pripravljanim razredom, **ta pripravnica naravnost škoduje meščanski šoli**. Na deški meščanski šoli v Celju je n. pr. število uencev v postopnih razredih sledeče: 109, 57, 24, 11. Praviloma se sprejemajo učenci v dvorazredno trgovsko šolo brez sprejemnega izpita iz nastavnega (4.) razreda; če pa vstopi učenec iz 2. razreda meščanske šole v pripravnico, pridobi eno leto zato ostane v 3. in 4. razredu meščanske šole slabi material.

Največja je deška mešč. šola v Mariboru ki ima 11 razredov in 429 uencev, njej slede: dekl. mešč. šola 2 v Mariboru (9.402), 1. dekl. mešč. šola v Ljubljani (9.357), 1. deška mešč. šola v Ljubljani (7.268), dekl. mešč. šola v Celju (6.249), deška in dekl. mešč. šola v Jesenicah (7.232), dekl. mešč. šola šolskih sester v Mariboru (4.221), dekl. mešč. šola v L. četturničnem sirotišču v Ljubljani (5.213) in zunanja dekliška uršulinska mešč. šola v Ljubljani (4.200).

Posebe je treba opozoriti na veliko število deklic ki se vzgajajo v zasebnih meščanskih šolah. Na 9 zasebnih meščanskih šolah je v 33 razredih 1404 učenek (39%) in sicer postopoma po razredih: 441, 425, 392 in 146. To veliko število pojasnjuje naslednje okoliščine:

1. Javne dekliške meščanske šole v Ljubljani, Mariboru in v Celju so prenapolnjene, vanje se po zakonu sprejemajo v prvi vrsti deklice iz lastnega šolskega okoliša.

2. Zasebne meščanske šole imajo vse razen one šolskih sester v Celju **internate**. V teh internatih so deklice v obče bolje preskrbjene ko pri dijaških materah, ki mladino dostikrat le izkoriščajo a žal ne gledajo vedno dovoli na pravno vzgojo izročeni deklic.

Zato pošiljajo posebno starši iz krajev kjer ni meščanskih šol, svoje deklice v internate teh zasebnih meščanskih šol.

3. Priznati pa moramo tudi da mnogo otrok iz vseh krajev izrečno zahteva versko vzgojo kakor to nudijo samostanske meščanske šole.

Neobvezni predmeti. Nastavna se poučuje na vseh meščanskih šolah razen v Dolnji Lendavi in Murski Soboti v 109

* Poročilo viš. šol. nadzornika dr. Polanca na seji 14. dec. t. l.

narode pa gotovo le ugodnejši, ker bo odpadel neenak boj in napor za eksistenco. V filološko razmotrivanje mednarodnih jezikov se tukaj ne spuščam, ker bi prekoračilo okvir tega spisa, pač pa z mirno vestjo povdarjam, da je ido ne le boljši, ampak tudi lažji ko Esperanto. Znanje I da nudi intelektualno in moralno korist, kajti njegovo besedišče je nekaka elita iz najkulturnejših jezikov.

J. Kovačič.

„L“ in „o“.

»Jedna jedelj — pomaranča in jedna jedelj — pomaranča sta dve jedeli — pomaranč!« In učiteljica me je postavila v kot. (Čankar: Moje življenje, str. 9.)

Vprašanje »jedelj — pomaranč« je postalo zadnji čas nekako aktualno. Tudi učiteljstvo ne bi smelo omalovaževati tega vprašanja, ampak sočustvovati pri rešitvi.

Slučajno sem čital prav te dni Čankarjevo knjižico »Moje življenje« in obstal

pri čitanih besedah. Dale so mi povod za te vrste.

Že pred leti so se prerekali jezikoslovci in laiki zaradi članja. To našega pravopisa, z izjemo nekaterih časopisov, ki hočejo iti po zlati sredi — ni spreminilo. A prišlo je ujedinenje in »frakarski« Slovenec je bil sprejet od gostoljubnega Srba z iskrenim »Dobrodošao!« Minila so že štiri leta odkar živimo s Srbi in Hrvatimi v eni državi in ni čuda, da so se pojavili glasovi ki kličejo po jezikoslovnem, ne ujedinenju, ker bi bilo še prezgodaj, ampak zblizanju V 2. številki »Republikanca« je napisal dr. Novačan celo stran o tem važnem vprašanju. Predlaga naj se ne piše tvornopretekli opisovalni deležnik z I na koncu, ampak z o. Primerja glagole posameznih vrst kakor im pisemo, kakor jih izgovarja narod in kakor naj bi jih pisali po njegovem predlogu.

Močnem se podajati na polje, kjer nisem strokovnjak, toda s praktično gledišča lahko vsi pozdravimo ta pokret.

Pred meseci je izšla naredba Višjega šolskega sveta, ki odpravlja članje na

rist, ali si v resnici prepričana, da SLS ne zlorablja vere?

Zasluzen voditelj naroda je bila nekoč slovenska duhovščina, če pa gre stvar tako naprej ko danes, postane škodljiva narodu, ker s hujškarjo zavajajo le premnogi duhovniki narod!

In končno besedo še Tebi mladina! Še se nisi ločila od kmetske hiše, še si del kmetskega ljudstva. Dočim Tvoji bratje s trdim delom skrbje za Tvoj obstanek, bogatiš Ti svoje znanje in si pripravljaj pot za udobno življenje. Ali je zamrla v Tebi vest, da ne čutiš svoje dolžnosti do naroda? Vstajali smo in šli od napredka do napredka, ko je bila naša mladina še polna plemenitega navdušenja.

Danes pa padamo, ker je tudi mladina padla. Le o njenih zahtevah čujemo vedno, nikdar pa o njenem delu. Čisto

Spomenica ministrstvu prosvete.

Zaradi obveščenja učiteljstva o delu izvršilnega odbora našega Udruženja, prinašamo spodaj v celoti spomenico, ki jo je izročilo predsedstvo UJU ministru prosvete Svetozarju Pribičeviću. V spomenici so izražene zahteve v pogledu zakona o činovnikih kakor tudi druge zahteve, ki jih je učiteljstvo cele države izrazilo na II. državni skupščini UJU v Sarajevu.

Z izmeno ministrstva so sicer nekatere zahteve padle same po sebi in žal, da je med njimi tudi oni del, ki tiče uradniške pragmatike. V koliko se bodo dale rešiti nekatere druge zahteve, to nam pokaže bodočnost in to je naloga predsedstva UJU in onih naših zastopnikov v ministrstvu prosvete, ki imajo stika z sedaj odločujočimi faktorji.

Kljub temu, da nekatere točke niso več aktualne, prinašamo spomenico v celoti, ker nam kažejo stremljenje, delo in stališče našega centralnega vodstva in nam daje tozadevno orijentacijo.

Spomenica se glasi:

G. Ministru Prosvete,

Beograd.

Prema izraženim željam i zahtevima skupština pojedinih Povereništava UJU, kao i odlukama II. Glavne Skupštine udruženog jugoslovenskog učiteljstva, održane u Sarajevu 20. 21. in 22. septembra ove godine, Izvršnom Odboru Udruženja Jugoslovenskog Učiteljstva čast je podneti G. Ministru sledeću predstavku, u kojoj su izloženi glavni zahtevi i želje celokupnog našeg učiteljstva.

Podnoseći ovu predstavku Izvršni Odbor se nada, da će Gospodin Ministar i sada i u svakoj prilici dosada, izići na susret zahtevima i željama učiteljstva i zauzeti se, da se one što skorije i ostvare. On s puno uverenja očekuje, da će se Gospodin Ministar zauzeti i kod drugih merodavnih faktora, čije je pristanak i odobrenje potrebno da bi se izneseni ovde izloženi zahtevi mogli privesti u delo. Ovo tim pre, što se u ovim opravdanim zahtevima i željama ne ogleda samo stališki interes i ne traže materijalne koristi za prosvetne radnike, nego se njima stvara i jedan solidniji osnov za bolju prosvetnu politiku u našoj novoj državi na dobro naroda i države.

Učiteljski zahtevi i želje celoga udruženoga učiteljstva, koje je i II. Glavna Skupština u Sarajevu prihvatila jesu ovi:

1. Da se učiteljski kadar što pre moguće više i pre povećane putem otvaranja novih dobro uredjenih uč. škola,

pozabila si mladina, da je študij dobrotu in ne pravica. Ne morejo biti vsi dijaki, temveč samo najboljši in najzmožnejši. Kdor pa le zahteva, ne da bi tudi dajal, ta pa ni med zmožnimi in ta ne zasluži podpore.

Vstani iz svojega mršvila mladina in postani to, kar moraš biti po svoji tradiciji: Up naroda — in ne njegov obup!

Slovenska inteligenca! Ko je bil pristisk tujca največji in ko smo bili mi najbolj bedni, vseeno smo napredovali, zakaj eno smo imeli, za kar bi nas mogel zavdati marsikak narod! To je, da je bila inteligenca eno z narodom.

Danes pa je nastala med narodom in inteligenco razpoka, ki grozi postati nepremostljiv prepad!

Slovenska inteligenca! V tvojih rokah je, če se to zgodi ali ne!

2. Izvesti korenitu reformu u uređenju učiteljskih škola i reformisati ih tako da daju što jaču opštu i stručnu spremu.

3. Neophodno je potrebno imati što veći broj spremnih nastavnika za učiteljske škole. A to bi se moglo najbolje i najbrže postići, ako se svedodžba o svršenosti učiteljskoj školi prizna, da je ravna svedodžbi gimnazijske mature; (time bi se otvorila vrata Univerziteta i učiteljima (kad je već to dopušteno bogoslovima i učenicima šerijatskih škola) i omogućilo im se dalje studiranje na filozofskom fakultetu i više pedagoško obrazovanje.

4. Hitno izjednačiti sve učitelje u svima pokrajinama u pogledu prava na stanarinu, i izvršiti primenu zakona o penzijama učiteljskih udovica i njihove siročadi koji sada važi za Srbiju, Crnu Goru i Vojvodinu.

Isto tako trebalo bi izjednačiti udate učiteljice u svima dodacima sa neudatim.

5. Izvesti što pre opštu prosvetnu reformu i izjednačiti prosvetno zakonodavstvo u celoj zemlji s težnjom da svi prosvetni zakoni budu u jednoj organskoj vezi i da učiteljstvo tim putem postane jedna potpuna celina — jednaka u svima pravima i dužnostima. U tome cilju potrebno je neophodno **pohititi sa donošenjem novog zakona o nar. školama, što učiteljstvo shvata kao jedan najglavniji svojih zahteva.**

6. Da se što pre izvede reforma prosvetne centrale, koju treba tako organizovati, da može na sebe potpuno primiti sve mnogostruke izdatke prosvetne politike naše nove države. Želeći je da u njoj odeljenje za osnovnu nastavu bude u rukama ljudi iz svih krajeva otadžbine koji su svoj život posvetili osnovnoj nastavi i koji imaju stručne spretnosti i ljubavi za poslove osn. nastave.

7. Usled toga što su prilike u kojima slovenačko učiteljstvo živi izuzeto drukčije no u ostalim pokrajinama, a i zarad toga što je razlika u dijalektu osetnija, potrebno bi bilo postaviti u Prosvetnoj Centrali i naročito glavnog referenta iz Slovenije.

8. Učiteljstvo žali što se izradi činovničkog zakona pristupilo bez saslušanja učiteljskih predstavnika i u smislu svojih ranijih zahteva u ovom pogledu moli za dejstvo da se, ma i u dvanaestom času, donesu ove dopune i izmene koje se odnose na učitelje:

a) Očuvati učiteljima sva politička prava ustavom zagarantirana. Jer, uzimajući da učitelji dolaze u red onih, koji su duhovni tvorci novog stanja i preteče novog doba, ne može se dopustiti da im

se u tome vremenu krnje građanska prava;

b) Da se u pogledu ocenjivanja učiteljskog rada zadrže odredbe projekta novog zakona o narodnim školama u kome se prema prirodi učiteljskog posla propisuju i naročiti načini ocenjivanja. (Projekat činovničkog zakona sadrži ocene: slab, dobar itd. koje se našim projektom ukinute).

c) Da se za kazne zadrži odredba našeg projekta po kome i protiv kazne koju izrekne ministar postoji pravo žalbe Drž. Savetu;

č) Da u pogledu dobijanja boljih mesta stečajem važe odredbe našeg zakona po kome se uzimaju u obzir i porodične potrebe, koje činovnički projekt ne pominje;

d) Da se učiteljima Juž. Srbije pojača specijalni dodatak koji imaju, a da se naročito onima koji učiteljuju u težim i opasnijim mestima stvore i drugi uslovi neophodni za njihov tamošnji život i rad;

e) Da se dodaci na skupoću povise srazmerno poskupljivanju životnih namirnica izvođeci u tom pogledu jednakost za sve krajeve;

f) U pogledu dodataka i primanja svih prinadležnosti ne činiti nikakvu razliku u pogledu pola i bračnog stanja;

g) Prilikom razvrstavanja činovništva u grupe pojedinih kategorija koje predviđa činov. zakon, rasporediti učitelje s obzirom na važnost i težinu njihove službe, kvalifikacije i godine službe.

9. Da skupštinska odluka, kojom se učiteljima Srbije i Crne Gore, koji su 1914. god. svršili školu pa usled rata izgubili neke godine, iste priznaju i uračunavaju — protegne i na učitelje ostalih krajeva;

10. Na prosvetne vlasti prosvetnoj politici u Bosni i Hercegovini posvete **naročitu pažnju**; naročito težiti da se što pre i što više poveća broj narodnih škola i pribavi što veći broj spremnih učitelja, kako bi se što pre izbacila prekodnevna nastava;

11. Da se odsada strogo pazi pri izradi novih čitanaka, da se u njih unose i tretiraju samo ona verska pitanja, koja su zajednička za sve naše vere, (u čitanakama).

12. Moli se Gospod. Ministar da nastane te da se pri definitivnom utvrđivanju prosvetnog budžeta ponovno unese u proračun za Slovenačku 30 milijuna dinara za pokriće troškova oko posebnih tamošnjih škola i upravlječkih i drugih doplataka;

13. Da se pitanje položaja bivših egzarhijskih učitelja jednom definitivno reši;

14. Da ministarstvo Prosvete da veći broj stipendija na dake Učiteljskih Škola iz zagorskih krajeva, Dalmacije i Bosne i Hercegovine — jer su ti krajevi veoma oskudni u narodnim školama, s obavezom da ti stipendisti imaju posle ostati najmanje 10 godina u učiteljskoj službi.

Podnoseći Vam, Gospodine Ministre, prednju predstavku u ime celoga udruženog učiteljstva, molimo vas, da i ovom prilikom primite uverenje osobitoga poštovanja.

Beograd, 28. novembra 1922. god.

Predsednik Udruženja Jugosl. Učiteljstva

Milutin Stanković.

Sekretar,

Anta Mladenović.

Pristopite k „Jugoslovanski Matici“!

vseh šolah. Tako naredbo smo pričakovali, ker je bil na srednjih šolah že nekaj časa odpravljen I (seveda ne dosledno), vendar je zadela pri nekaterih učiteljih osnovnih šol na pomisleke, ki pa izhajajo le iz neprilagodljivosti. »L« je komoden. Pomislimo da se otroci nižjih razredov pri čitanju težko privadijo izgovarjati I kot o ali u. Vidijo I, reči morajo o, u ali celo a (bil = bio, bu, bia). V vsaki pokrajini že itak male Slovenije bi se učili otroci izgovarjati tvornopretekli opisovalni deležnik drugače. Ta neenotnost na bi se odpravila ako bi se jezikoslovci zedinili za enotno pisavo v smislu kakor predlaga dr. Novačan. Saj bi taka pisava bila zelo blizu narodni izgovarjavi, kakor tudi srbohrvatskemu pravopisu. Izgovarjave na o bi bila zvočnejša, iepsa Seveda bi uvedbi te izgovarjave različni lokalni patrijotje, a vsaka reforma zahteva žrtve.

Nežemo se porvatiti, toda ne bodimo zakrknjenci, ki iz zapečka filistrsko z. ejo na svet in na čas ki hiti brezobzirno mimo nas!

Vlejo K.

Vestnik meščanskih šol.

STATISTIČNI PREGLED MEŠČANSKIH ŠOL V SLOVENIJI.*

V šolskem letu 1922/23 je 24 javnih (16 deških, 6 dekliških, 2 deški in dekliški) in 9 zasebnih meščanskih šol. Na 11 deških meščanskih šolah sovzajamo tudi deklice. Letos sta se na novo otvorili deški meščanski šoli v Voiniku in pri Sv. Lenartu v Slovenskih goricah obe s sovzgojo deklic, deške meščanske šole v Ormožu na predsedstvo višjega šolskega sveta ob sicer danem zbornem pooblastilu ni moglo dovoliti ker obveznice krajevnih činiteljev za stvarne potrebe še niso v redu.

Na teh 33 meščanskih šolah je 145 razredov in sicer 117 osnovnih razredov in 28 vzporednic med temi 67 deških in 78 dekliških razredov. Vanje je vstopilo v šolskem letu 1922/23 5306 otrok in sicer 1741 učenec in 3565 učenka, torej 98 otrok več nego v šolskem letu 1921/22.

Deklic je za 105% več ko dečkov. Ti učenci(ke) se takole porazdeljujejo po razredih:

	I. r.	II. r.	III. r.	IV. r.
dečkov:	766	535	331	109
deklic:	1256	1093	891	331
skupaj:	2016	1628	1122	440

13 meščanskih šol ima nastavnika (4.) razred; vani smejo vstopati samo učenci(ke), ki so uspešno dovršili trirazredno meščansko šolo, torej **po zakonu ustrgli šolski obveznosti**; v teh razredih se pripravljajo za tehnično srednjo šolo, za učiteljsko trgovsko šolo in trgovsko akademijo ker jih ravnateljstva zadnjih treh vrst šol sprejemajo brez sprejemnega izpita. V nastavnih razredih je posebno mnogo deklic (331 med 440), to visoko število dokazuje, da primarnike naši ženski mladini po dovršeni meščanski šoli strokovnih šol (obrtih, gospodinjstkih).

Napredek meščanskih šol ovirajo predvsem sedanje družabne in gospodarske neprilike. Gradnja novih, razširitev starih poslovi sta zelo dragi in velja učilom; vendar je treba prirediti, da vsi krajevni činitelji ki so se obvezali; da bodo skrbeli za stvarne potrebe svoje meščanske šole, po svojih močeh skrbje za primerne dotacije.

V mestih, kjer so mimo meščanske šole dvorazredne trgovske šole s pripravljalnim razredom, **ta pripravnica naravnost škoduje meščanski šoli**. Na deški meščanski šoli v Celju je n. pr. število uencev v postopnih razredih sledeče: 109, 57, 24, 11. Praviloma se sprejemajo učenci v dvorazredno trgovsko šolo brez sprejemnega izpita iz nastavnega (4.) razreda; če pa vstopi učenec iz 2. razreda meščanske šole v pripravnico, pridobi eno leto zato ostane v 3. in 4. razredu meščanske šole slabi material.

Največja je deška mešč. šola v Mariboru ki ima 11 razredov in 429 uencev, njej slede: dekl. mešč. šola 2 v Mariboru (9.402), 1. dekl. mešč. šola v Ljubljani (9.357), 1. deška mešč. šola v Ljubljani (7.268), dekl. mešč. šola v Celju (6.249), deška in dekl. mešč. šola v Jesenicah (7.232), dekl. mešč. šola šolskih sester v Mariboru (4.221), dekl. mešč. šola v L. četturničnem sirotišču v Ljubljani (5.213) in zunanja dekliška uršulnska mešč. šola v Ljubljani (4.200).

Posebe je treba opozoriti na veliko število deklic ki se vzgajajo v zasebnih meščanskih šolah. Na 9 zasebnih meščanskih šolah je v 33 razredih 1404 učenek (39%) in sicer postopoma po razredih: 441, 425, 392 in 146. To veliko število pojasnjuje naslednje okoliščine:

1. Javne dekliške meščanske šole v Ljubljani, Mariboru in v Celju so prenapolnjene, vanje se po zakonu sprejemajo v prvi vrsti deklice iz lastnega šolskega okoliša.

2. Zasebne meščanske šole imajo vse razen one šolskih sester v Celju **internate**. V teh internatih so deklice v obče bolje preskrbjene ko pri dijaških materah, ki mladino dostikrat le izkoriščajo a žal ne gledajo vedno dovoli na pravno vzgojo izročeni deklic.

Zato pošiljajo posebno starši iz krajev kjer ni meščanskih šol, svoje deklice v internate teh zasebnih meščanskih šol.

3. Priznati pa moramo tudi da mnogo otrok iz vseh krajev izrečno zahteva versko vzgojo kakor to nudijo samostanske meščanske šole.

Neobvezni predmeti. Nastavna se poučuje na vseh meščanskih šolah razen v Dolnji Lendavi in Murski Soboti v 109

* Poročilo viš. šol. nadzornika dr. Polanca na seji 14. dec. t. l.

narode pa gotovo le ugodnejši, ker bo odpadel neenak boj in napor za eksistenco. V filološko razmotrivanje mednarodnih jezikov se tukaj ne spuščam, ker bi prekoračilo okvir tega spisa, pač pa z mirno vestjo povdarjam, da je ido ne le boljši, ampak tudi lažji ko Esperanto. Znanje I da nudi intelektualno in moralno korist, kajti njegovo besedišče je nekaka elita iz najkulturnejših jezikov.

J. Kovačič.

„L“ in „o“.

»Jedna jedelj — pomaranča in jedna jedelj — pomaranča sta dve jedeli — pomaranč!« In učiteljica me je postavila v kot. (Čankar: Moje življenje, str. 9.)

Vprašanje »jedelj — pomaranč« je postalo zadnji čas nekako aktualno. Tudi učiteljstvo ne bi smelo omalovaževati tega vprašanja, ampak sočustvovati pri rešitvi.

Slučajno sem čital prav te dni Čankarjevo knjižico »Moje življenje« in obstal

pri čitanih besedah. Dale so mi povod za te vrste.

Že pred leti so se prerekali jezikoslovci in laiki zaradi članja. To našega pravopisa, z izjemo nekaterih časopisov, ki hočejo iti po zlati sredi — ni spreminilo. A prišlo je ujedinenje in »frakarski« Slovenec je bil sprejet od gostoljubnega Srba z iskrenim »Dobrodošao!« Minila so že štiri leta odkar živimo s Srbi in Hrvatimi v eni državi in ni čuda, da so se pojavili glasovi ki kličejo po jezikoslovnem, ne ujedinenju, ker bi bilo še prezgodaj, ampak zblizanju V 2. številki »Republikanca« je napisal dr. Novačan celo stran o tem važnem vprašanju. Predlaga naj se ne piše tvornopretekli opisovalni deležnik z I na koncu, ampak z o. Primerja glagole posameznih vrst kakor im pisemo, kakor jih izgovarja narod in kakor naj bi jih pisali po njegovem predlogu.

Močnem se podajati na polje, kjer nisem strokovnjak, toda s praktično gledišča lahko vsi pozdravimo ta pokret.

Pred meseci je izšla naredba Višjega šolskega sveta, ki odpravlja članje na